

Eric Mecking & Elmer Hogervorst

Deflatie in aantocht

Vijf stappen om de komende crises te overleven

Copyright © 2005/2008/2010 Eric Mecking, Diemen

Copyright © 2014 Eric Mecking, Diemen, Elmer Hogervorst, Haarlem

ISBN 978-90-815029-3-1

NUR 794

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, door middel van druk, fotokopieën, geautomatiseerde gegevensbestanden of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers.

Eerste druk, mei 2005

Tweede druk, september 2008

Derde druk, januari 2009

Vierde druk, februari 2009

Vijfde druk, februari 2009

Zesde druk, maart 2009

Zevende druk, december 2010

Achtste, geheel bijgewerkte en uitgebreide druk, december 2014

Omslag en opmaak: Paul Golembiewski

Inhoud

Dankwoord	7
Voorwoord bij de achtste druk	8
Voorwoord bij de zevende druk	10
Inleiding	13
1. Is een herhaling van de crisis uit de jaren dertig mogelijk?	17
2. Opkomst en ondergang wereldmachten	30
3. Kondratieffcyclus: lente, zomer, herfst, winter	54
4. Overeenkomsten herfst 1920-1929 en 1980-1999	64
5. Wall Street Crash in 1929: begin winter en jaren dertig	88
6. Nieuwe economische denkbeelden botsen met oude gebruiken	106
7. Crash aandelenmarkten in 2000: begin Kondratieffwinter	125
8. Crisis barst los in 2007	142
9. Overheden: oplossing of onderdeel van het probleem?	167
10. Halverwege Kondratieffwinter	194
11. Huilen met de huizen	243
12. Onvrede en oorlog	276
13. Contanten en controle	283
14. Van crises tot einde Kondratieffwinter: 2014-2020	294
15. Vijf stappen om de crises te overleven	311
16. Crisistips	330
Geraadpleegde literatuur	335

'Als mensen vandaag het geldsysteem begrijpen, breekt morgen de revolutie uit.'

Henry Ford (1863-1947)

'Dit is geen normale crisis. Dit is het einde van een tijdperk.'

George Soros, *Amerikaans speculant, zakenman, filantroop en publicist*

Dankwoord

Graag willen wij Cees Smit, Sander Boon en Daan Cohen dankzeggen voor het lezen van het manuscript en de goede opmerkingen die zij maakten. Alle drie wisten op hun manier met hun expertise en kwaliteiten een goede bijdrage te leveren aan dit boek.

Cees wist ons te wijzen op diverse handeltechnische verbeteringen en aanvullingen. Sander was uiterst positief kritisch en had vooral oog voor het monetaire en meer theoretische geheel. Daan plaatste kritische speldenprikken, voorzag ons vooral van stimulerend commentaar en droeg jarenlang waardevolle krantenartikelen aan. Neerlandicus Marcel Marchand redigeerde onze tekst. Dat deed hij niet alleen voortreffelijk, maar hij wist als niet-econoom ook enkele zeer goede inhoudelijke opmerkingen te plaatsen.

Verder gaat een woord van dank uit naar Dick Vos, die nuttige informatie leverde voor onze analyse van de Nederlandse huizenmarkt. Tevens zijn wij grote dank verschuldigd aan Bas Meeuwissen en Martijn Kagie van Calcasa voor het gebruik dat we mochten maken van hun fantastische vastgoed-databank.

Tot slot willen we Paul Golembiewski bedanken voor de professionele wijze waarop hij dit boek heeft vormgegeven.

Diemen/Haarlem, december 2014

Voorwoord bij de achtste druk

Onze zonden en onze schulden zijn vaak groter dan we denken.

Engels spreekwoord

Bijna tien jaar na het uitkomen van dit boek verschijnt er een achtste, uitgebreide en geheel gewijzigde, druk. De deflatie is nog steeds in aantocht, maar staat op het punt uit te breken en zijn vernietigende kracht te laten gelden. Dat was dan ook een belangrijke reden om een nieuwe editie uit te brengen. Dit keer samen met Elmer Hogervorst die graag zijn deskundigheid ten dienste wilde stellen voor dit nieuwe boek. We zijn er allebei van overtuigd dat – in tegenstelling tot wat velen denken – de financieel-economische crisis nog lang niet voorbij is. Sterker nog, we verwachten dat het ergste nog moet komen. Bovendien blijkt voor veel burgers het begrip deflatie zelf ook nog in aantocht te zijn, dat wil zeggen dat velen het niet kennen of niet goed begrijpen en daardoor vaak verkeerd interpreteren. Velen zien deflatie als een negatief consumentenprijsindexcijfer en leggen het vervolgens positief uit omdat producten dan goedkoper worden: niks mis mee, toch?

Wij zien dit ruimer. Natuurlijk is het plezierig dat producten goedkoper worden. Maar dan wel als gevolg van productiviteitsverbeteringen en niet – zoals nu – doordat de vraag drastisch wegvalt omdat met schulden beladen burgers de producten gewoonweg niet meer kunnen betalen. Dat zet namelijk een zichzelf versterkend proces in werking waar overheden en centrale bankiers doodsbang voor zijn.

In 2005 schreef Eric Mecking dat de crisis wel tot 2015, zo niet langer, zou kunnen duren en dat we niet met een recessie maar met een depressie te maken zouden krijgen. Sinds de Tweede Wereldoorlog hebben we diverse recessies gehad in een kredietgedreven, economisch opgaande Kondratieffcyclus. De huidige crisis is van een totaal andere orde: we hebben te maken met een recessie in de neergaande fase van de Kondratieffcyclus die uiteindelijk zal uitmonden in een depressie. Wat we de afgelopen jaren meemaakten was

heftig. Toch zal dat nog niets zijn vergeleken met wat ons te wachten staat tijdens de laatste fase van de Kondratieffwinter.

Er hoeft maar het geringste te gebeuren of het hele stelsel ligt weer ondersteboven. Met dit verschil dat er nu geen redder in nood is omdat zowel centrale banken als overheden min of meer al hun kruit verschoten hebben. Bovendien komen burgers erachter dat zij uiteindelijk via de belastingen de rekening gepresenteerd krijgen. Zij zullen daarom met hun politieke stem steeds meer gaan protesteren tegen politici en overheden die denken met meer schulden de problemen op te kunnen lossen. Burgers, die steeds minder te besteden hebben, steeds meer vergrijzen en steeds minder zullen uitgeven.

Dit decennium zal daarom in het teken staan van de drie grote D's: Deflatie, Demografie en Depressie.

Voorwoord bij de zevende druk

‘Voorspellen is moeilijk, vooral als het de toekomst betreft.’

Mark Twain (1835-1910)

De kredietcrisis was nog niet begonnen in 2005 toen de eerste druk van dit boek verscheen. Ik voelde me met mijn waarschuwing voor een financieel-economische ramp een roepende in de woestijn en werd uitgemaakt voor doemdenker. Ik werd zelfs belachelijk gemaakt omdat ik had aangeraden in goud te beleggen. Maar dat veranderde snel. De goudprijs steeg en bij het verschijnen van deze druk is het goud bijna driemaal zo veel waard als in 2005.

De ramp kwam er ook. Nu is het iedereen duidelijk dat we de afgelopen jaren in de zwaarste economische crisis sinds de jaren dertig terecht zijn gekomen.

Willem Middelkoop meldde in 2009 dat ik – vóór de crisis uitbrak – al ‘trefzeker het scenario van een onafwendbaar instortende wereldwijde schuldenberg’ had geschetst. Toch blijven vrijwel alle economen volhouden dat niemand de kredietcrisis heeft zien aankomen. In gewoon Nederlands heet zoiets onkunde. De economen van het Centraal Planbureau erkenden wel te hebben misgekleund, maar kwamen in hun boek *De Grote Recessie* uit 2009 met het excuus dat deze crisis uniek en onvoorspelbaar was.

De vrije val van de economie in 2008 was echter geen ongeluk, geen zwarte zwaan, maar een opeenstapeling van overschattingen, misvattingen en gedragingen van het huidige kapitalistische systeem waarin te veel risico’s zijn genomen, te veel en te grote hefboomen zijn gebruikt, te veel schuld is gemaakt, enzovoort.

De crisis was ‘Made in the USA’. De laatste keer dat de Amerikanen een grote crisis exporteerden, was gedurende de grote depressie van de jaren

dertig van de vorige eeuw. Helaas eindigt de overeenkomst daar niet. Tot nu toe volgt de huidige crisis vrijwel het stramien van toen. De grote crisis die niemand van ons meer uit ervaring kent, maar waarvan iedereen de gruwelijke sociaaleconomische gevolgen weet.

De kredietcrisis leidde, zoals voorspeld, tot een bankencrisis, een economische crisis en een gezagscrisis. De geschiedenis leert ons dat die stadia elkaar opvolgen. En ze vertelt ons ook wat we nog meer kunnen verwachten. Al deze ontwikkelingen zijn in deze nieuwe uitgave opgenomen.

Terwijl de rampen zich de afgelopen jaren onontkoombaar voltrokken en mijn sombere toekomstvisie zodoende uitkwam, raakte een deel van dit boek aldus achterhaald. Dat deel was dus aan vervanging toe.

Tegelijkertijd bleven de kern en de rest van mijn doemscenario onderbelicht. Ook dat is een reden om dit boek nogmaals bij u onder de aandacht te brengen. De staatsschuldencrisis woedt nog steeds volop en de landencrisis kan zo weer de kop opsteken. Er zal een valutacrisis volgen die zal leiden tot protectionisme. Het is logisch en waarschijnlijk dat er op zijn minst nog een politieke en een sociale crisis zullen volgen. Hoe dan ook, het betekent opnieuw het definitieve einde van een tijdperk.

Inleiding

‘Economische excessen hebben, net als alcoholische, hun onvermijdelijke nasleep.’

John K. Galbraith (1908-2006)

Kunt u zich voorstellen dat alles goedkoper wordt en u steeds minder in plaats van steeds meer gaat verdienen? Dat is namelijk wat er gebeurt in tijden van deflatie. Dalende inkomsten bij burgers, bedrijven en overheden gaan dan hand in hand met bezuinigingen, bedrijfssluitingen en ontslagen. En al die ontwikkelingen versterken elkaar, leiden tot een steeds ergere situatie met massawerkloosheid en massale armoede tot gevolg.

Onze excessieve schulden veroorzaken een scherpe en langdurige terugval in de totale vraag. Dat klinkt misschien onschuldig, ‘terugval in vraag’, maar weldenkende economen doorzien de ernst ervan onmiddellijk. Vraag is namelijk de stuwende kracht van de economie en daarmee de indirecte oorzaak van welvaart. Als de vraag wegvalt, belanden we in een situatie van deflatie. Een nachtmerriescenario in een tijd van hoofdzakelijk schulden, zoals nu.

Ga maar na: deflatie is de tegenhanger van inflatie. Bij deflatie neemt de vraag naar contant geld toe waardoor de waarde stijgt en de hoeveelheid beschikbaar geld daalt waardoor ook de prijzen over de gehele linie dalen. Alles wordt dus goedkoper. Sterker nog, alles blijft maar goedkoper worden. Wie dat aantrekkelijk vindt, begrijpt het niet. Als alles goedkoper wordt, gaan mensen hun consumptie uitstellen. Morgen zal het immers nog goedkoper zijn. Met andere woorden: de economische activiteit neemt af. Het gevolg daarvan is dat de werkloosheid zal toenemen en dat winkeliers en fabrieken failliet zullen gaan.

Bovendien neemt bij deflatie de koopkracht van geld toe. Ook dat klinkt ideaal, ware het niet dat we ons diep in de schulden hebben gestoken. We zijn, toen dat dankzij inflatie profijtelijk was, hypotheek aangegaan tot ver boven de waarde van ons huis. In een deflatiescenario slaan voordelen om in nadelen en omgekeerd; de koopkracht van ons geld groeit, de waarde van ons huis daalt, en tegelijkertijd neemt onze schuld in omvang toe.